

*Ewa Otocka**

PRZESTĘPCZOŚĆ UBEZPIECZENIOWA W POLSCE. FORMY WYLUDZEŃ

1. DEFINICJA „PRZESTĘPSTWA UBEZPIECZENIOWEGO”

Przestępstwo ubezpieczeniowe potocznie utożsamiane jest z oszustwem ubezpieczeniowym. Nie ma jednak jednolitej definicji tego zjawiska, ponieważ treść i zakres samego określenia były i wciąż pozostają tematem sporów.

Przestępstwo ubezpieczeniowe zgodnie z przyjętą przez państwa zrzeszone w CEA (Comité Européen des Assurances – Europejski Komitet Ubezpieczeń), w Paryżu definicją określane jest jako żądanie bezpodstawnego odszkodowania albo otrzymanie takiego odszkodowania drogą oszustwa¹.

Wśród innych definicji można znaleźć definicje następujących autorów:

- M. Krupicz – przestępstwo ubezpieczeniowe to „oszustwo ubezpieczeniowe, u podnóża którego istnieje umowa ubezpieczenia, w związku z którą sprawca czynu żąda lub pobiera bezpodstawne, nienależne odszkodowanie bądź świadczenie od zakładu ubezpieczeń”;

- E. Kędra – przestępstwo ubezpieczeniowe to „społecznie szkodliwy, bezprawny, zawiniony, karalny zamach na majątkowe i niemajątkowe dobra ubezpieczone, czyniący w nich podlegającą kompensacji szkodę, oraz zamach na wszelkie inne dobra prawne ubezpieczyciela”;

- T. Rydzek – przestępczość ubezpieczeniowa to „ogół przestępstw wszystkich typów, które w sposób bezpośredni lub pośredni godzą w funkcjonowanie rynku ubezpieczeniowego bądź interesy firm i instytucji ubezpieczeniowych”.

- Cz. Prętki – za przestępstwo ubezpieczeniowe uznaje się „żądanie bezpodstawnego odszkodowania lub otrzymanie takiego odszkodowania drogą oszustwa”;

* Mgr, Towarzystwo Ubezpieczeniowe UNIQA w Łodzi.

¹ W. Sułkowska, *Bariery rozwoju polskiego rynku ubezpieczeniowego*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2000, s. 178.

- S. Noworyta – przestępstwa ubezpieczeniowe to zarówno „oszustwa polegające na żądaniu lub pobraniu nienależnego odszkodowania lub świadczenia, jak i czyny bezprawne, zawinione, zabronione pod groźbą kary, które godzą w interesy rynku ubezpieczeniowo-reasekuracyjnego”;

- M. Mądrzejowski – przestępstwo ubezpieczeniowe to „zabronione przez ustawę czyny skierowane przeciwko interesom strony umowy ubezpieczenia, godzące w zaufanie do instytucji ubezpieczeniowych, które jest podstawowym warunkiem funkcjonowania tej sfery życia gospodarczego”;

- K. Buczkowski – przestępstwo ubezpieczeniowe to „czyn bezprawny, zawiniony, umyślny, zabroniony pod groźbą kary skierowany bezpośrednio przeciwko interesom rynku ubezpieczeniowo-reasekuracyjnego, skutkujący narażeniem instytucji ubezpieczeniowych na straty z tytułu bezpodstawnej wypłaty świadczenia ubezpieczeniowego”².

2. SKALA ZJAWISKA PRZESTĘPCZOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ

W Polsce większość zakładów ubezpieczeń nie prowadzi ogólnych statystyk odnoszących się do wykrytych, skierowanych do organów ścigania przypadków przestępstw ubezpieczeniowych. Pewne próby sporządzenia takich statystyk były podejmowane w 2000 r. zarówno przez PIU (Polska Izba Ubezpieczeń), jak i urząd nadzoru. Jednak dane takie trudno sprowadzić do porównywalności z uwagi na znaczące różnice w sprawozdawczości sporządzanej w tym zakresie przez poszczególne zakłady ubezpieczeń lub nieprowadzenie takich statystyk w ogóle.

Nie można dokładnie określić, ile przestępstw ujawnia się, ani tym bardziej, ile dokonano ich w rzeczywistości. Z badań szacunkowych dokonanych przez Europejski Komitet Ubezpieczeń (CEA) wynika, że straty europejskich ubezpieczycieli wynoszą ok. 8 mld euro co roku. Jest to równowartość 2% ogólnego rocznego zbioru składki ze wszystkich rodzajów ubezpieczeń³.

Szacunki rozmiarów przestępczości ubezpieczeniowej w Polsce są bardzo rozbieżne – wahają się od kilkunastu do nawet 50% wypłaconych odszkodowań czy też pozyskanych składek, nie są one jednak poparte żadnymi badaniami i analizami.

² K. Buczkowski, *Problematyka oszustwa ubezpieczeniowego a definicja oszustwa – zagadnienia dogmatyczne i praktyka organów ścigania*, materiały z konferencji zorganizowanej przez NEMU (Niezależni Eksperti Majątkowo-Ubezpieczeniowi), Warszawa 2001, <http://www.nemu.com.pl>.

³ M. Krupicz, *Polska na tle świata. Przestępczość w ubezpieczeniach majątkowych i osobowych*, lipiec 1999, http://www.masterpage.com.pl/outlook/ubez_gos.html.

Brak danych, czy informacje takie zawarte są w statystykach policyjnych, prokuratorskich czy sądowych. Brak dokładnych danych występuje w przypadku firm ubezpieczeniowych, które nie mają obowiązku podawania takich informacji. Zdarza się też, że firmy ubezpieczeniowe specjalnie nie ogłaszają tych wyników, by nie stracić dobrego wizerunku w oczach swoich klientów. Tylko niektóre z nich, np. PZU SA czy ZUiR Warta SA, ewidencjonują liczby ujawnionych przestępstw. Przyjmując założenie, że w Polsce – przynajmniej w największych zakładach ubezpieczeń mających wyspecjalizowane struktury operacyjne – wykrywalność oszustw jest na poziomie 7–8%, z czego tylko ok. 50% zawiadomień kierowanych jest do organów ścigania, można wyliczyć, że rocznie na szkodę zakładów ubezpieczeń działu II popełnianych jest ok. 50 000 oszustw ubezpieczeniowych na kwotę 1250,00–1750,00 mln zł. W tym kontekście podawana niejednokrotnie w literaturze fachowej liczba przestępstw na szkodę zakładów ubezpieczeń dochodząca do 300 000 rocznie wydaje się znacznie zawyżona. Z drugiej strony stwierdzić można, że podawany przez

Tabela 1

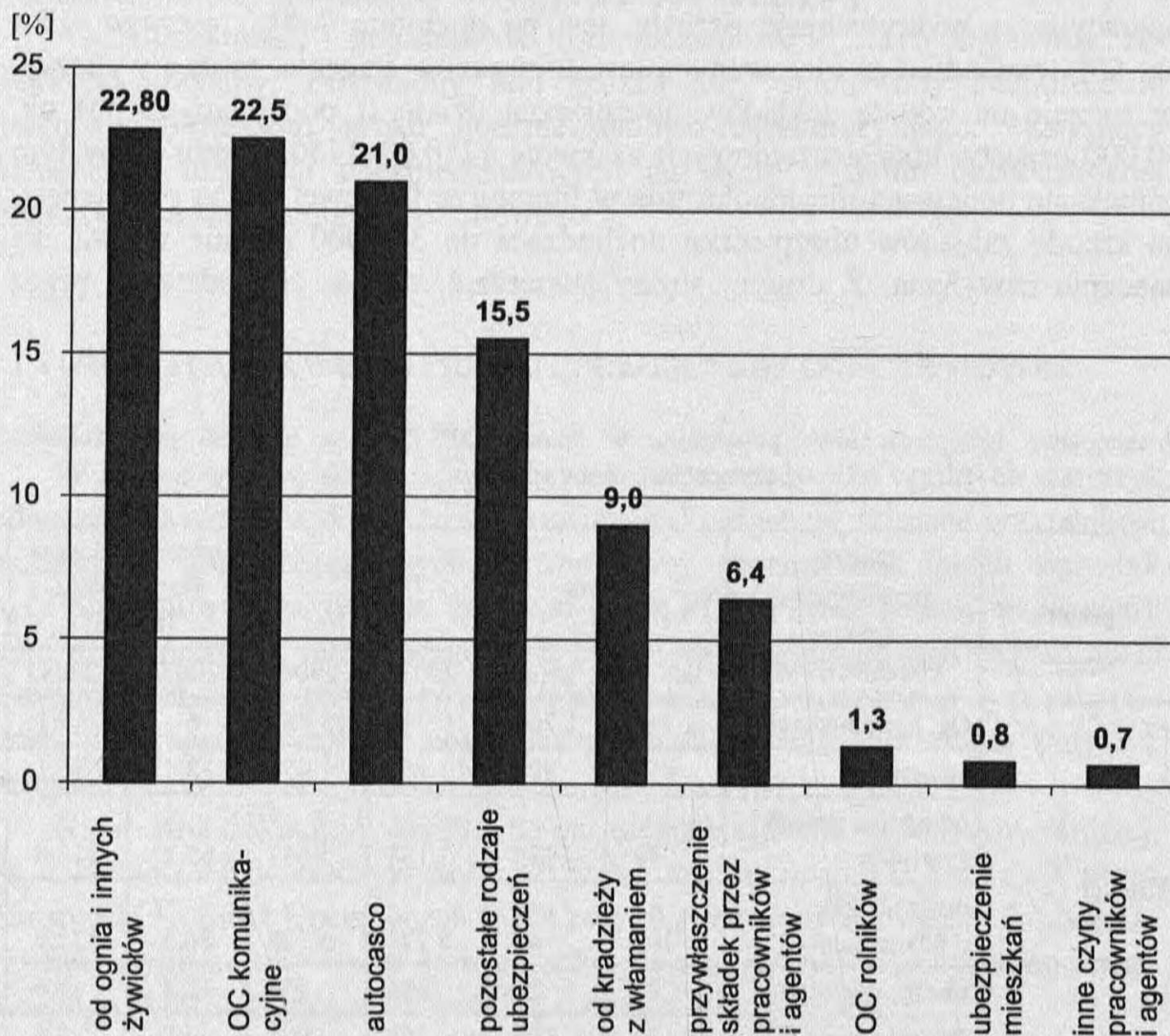
Przestępstwa ubezpieczeniowe popełnione w latach 2003–2004 w podziale na przedmiot przestępstwa i osobę sprawcy

Sprawca	Rodzaj przestępstwa (rodzaj ubezpieczenia)	Liczba		Kwota (tys. zł)		Przeciętna kwota przestępstwa (tys. zł)	
		2003	2004	2003	2004	2003	2004
Klienci zakładów ubezpieczeń	OC komunikacyjne	2 791	1 700	16 741	15 457	6	9,1
	autocasco	853	896	11 151	14 450	13,1	16,1
	od ognia i innych żywiołów	49	134	3 188	15 647	65,1	116,8
	od kradzieży z włamaniem	109	47	8 779	6 188	80,5	131,7
	ubezpiecz. mieszkań	29	29	386	538	13,3	18,6
	OC rolników	33	106	159	901	4,8	8,5
	pozostałe rodzaje ubezpieczeń	166	284	12 617	10 653	76	37,5
Pracownicy lub agenci	przywłaszczenie składek	319	150	19 340	4 388	60,6	29,3
	inne czyny	73	82	837	468	11,5	5,7
Razem		4 422	3 428	73 198	68 690	16,6	20

Źródło: P. Mirowski, *Przestępczość ubezpieczeniowa ujawniona w 2004 r. na podstawie analizy danych zebranych przez Polską Izbę Ubezpieczeń*, materiały konferencyjne IX Ogólnopolskiej Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin 2006.

niektórych autorów poziom wykrywalności przestępstw ubezpieczeniowych w Polsce wynoszący 1% ogółu przestępstw jest bardzo zaniżony⁴.

W praktyce zagrożenie przestępczością ubezpieczeniową jest utożsamiane z liczbą ujawnionych przestępstw. Przestępczość ujawniona, co jest oczywiste, jest wielokrotnie mniejsza od przestępczości rzeczywistej. Stosunek pierwszej (ujawnionej) do drugiej (rzeczywiście dokonanej) jest określany mianem „ciemnej liczby przestępczości”. Przyjmowane wartości tego stosunku są różne: od 1 : 5 do 1 : 200.

Rys. 1. Udział przestępstw ubezpieczeniowych w podziale na przedmiot przestępstwa w ogólnej kwocie przestępstw ubezpieczeniowych popełnionych w roku 2004

Źródło: P. Mirowski, *Przestępczość ubezpieczeniowa ujawniona w 2004 r. na podstawie analizy danych zebranych przez Polską Izbę Ubezpieczeń*, materiały konferencyjne IX Ogólnopolskiej Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin 2006.

⁴ S. Stypułkowski, *Problematyka wyludzeń w sektorze ubezpieczeń komunikacyjnych*, materiały konferencyjne IV Ogólnopolskiej Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin 2001, s. 75–76.

Liczba nadużyć z roku na rok wzrasta, oszuści wymyślają coraz to nowsze metody i techniki oszustw ubezpieczeniowych. Najwięcej oszustw popełnianych jest w ubezpieczeniach komunikacyjnych, również tu można spotkać się z największą ilością technik i metod wyłudzenia odszkodowań. Przestępstwa ubezpieczeniowe popełnione w latach 2003–2004 w podziale na przedmiot przestępstwa i osobę sprawcy przedstawiają się następująco (tab. 1). Z kolei udział przestępstw ubezpieczeniowych w podziale na przedmiot przestępstwa w ogólnej kwocie przestępstw ubezpieczeniowych popełnionych w roku 2004 przedstawiono na rys. 1.

3. SPRAWCY PRZESTĘPSTW I MOTYWY ICH DZIAŁANIA

Sprawcami przestępstw są różnorodne osoby, należące do różnych grup społecznych i zawodowych. Pochodzą one z różnych grup wiekowych, mają różne wykształcenie i różny status majątkowy.

Mogą działać zarówno indywidualnie, jak i grupowo (także w grupach o zasięgu międzynarodowym), być związani z firmą ubezpieczeniową bezpośrednio lub okazjonalnie. Wśród nich są pracownicy firm ubezpieczeniowych, a także agenci, brokerzy, rzeczoznawcy, likwidatorzy, dealerzy firm samochodowych, właściciele stacji obsługi pojazdów, pracownicy wydziałów komunikacji, celnicy, fałszerze dokumentów i in.⁵

Często są to osoby wykształcone, które dobrze orientują się w procedurach i mechanizmach postępowania przy wystąpieniu szkody. Podstawową grupę liczącą ok. 80% sprawców stanowią klienci, którzy zawierając umowę ubezpieczenia w dobrej wierze, wykorzystują nadarzające się okazje do zrekompensowania w pełni powstałej szkody.

Motywy działania jest chciwość i chęć uzyskania korzyści majątkowych. Jedni oszukują dlatego, że nie mają dostatecznych środków do życia, inni dlatego, że chcą mieć jeszcze więcej niż mają. Te pobudki mają taką siłę, że łamią elementarne normy etyczne i naturalne instynkty samozachowawcze. Innym motywem jest awersja do firm ubezpieczeniowych, która najczęściej powstaje po niesłusznej (według ubezpieczonego) odmowie przyznania świadczenia w przeszłości⁶.

⁵ W. Sułkowska, *op. cit.*, s. 188–189.

⁶ J. W. Wójcik, *Wyłudzone odszkodowania*, „Prawo i Życie”, czerwiec 1999, nr 9, s. 10.

4. NAJCZĘŚCIEJ SPOTYKANE RODZAJE PRZESTĘPSTW UBEZPIECZENIOWYCH

Pewną orientację na temat zakresu określenia „przestępczość ubezpieczeniowa”, może dać katalog tych przestępstw zawarty w materiałach Europejskiego Komitetu Ubezpieczeń (CEA) w Paryżu, które zostały przekazane do Polskiej Izby Ubezpieczeń w 1994 r. Według CEA w Europie Zachodniej wyodrębnia się następujące rodzaje przestępstw ubezpieczeniowych.

1. Nadubezpieczenie – określenie sumy ubezpieczenia powyżej wartości ubezpieczonego mienia:

- agent przychodząc do mieszkania nie sprawdza dokładnie, jakiej marki i klasy jest sprzęt RTV. Po włamaniu okazuje się, że skradziony został np. telewizor. Na dowód, że był to najwyższej klasy model, właściciel przedstawia kartę gwarancyjną pożyczoną od rodziny. Nawet jeśli telewizor nie ginie, to *post factum* przenoszony jest do mieszkania sąsiada. Nie zdarza się, żeby pracownicy towarzystwa ubezpieczeniowego sprawdzali dwa miesiące później czy „skradziony” telewizor nie wrócił na swoje miejsce⁷;

- sprawcy zawarli umowy ubezpieczenia środków obrotowych na 3 tygodnie przez pożarem. Jak ustalono, kwota ubezpieczenia odbiegała od faktycznej wartości majątku, a faktury, rachunki i umowy kupna-sprzedaży, mające świadczyć o wartości towarów zgromadzonych w magazynach zostały wystawione przez podmioty nieistniejące zagraniczne oraz osoby poszukiwane listami gończymi.

2. Wielokrotne ubezpieczenie – jednoczesne ubezpieczenie się w kilku firmach w celu pobrania wielu odszkodowań za tę samą szkodę:

- obecnie z uwagi na brak jednolitych baz danych odnoszących się do zgłaszanych szkód, jak również z uwagi na rozpowszechnianie się wśród ubezpieczycieli kosztorysowego rozliczania szkód, możliwe jest zgłaszanie tych samych szkód u kilku różnych ubezpieczycieli. Związane jest to nierzadko z funkcjonowaniem grup przestępczych trudniących się wyłudzeniem odszkodowania. W wyniku zdarzenia uszkodzony zostaje pojazd. Szkodę zgłasza się z ubezpieczenia AC w firmie X, natomiast z ubezpieczenia OC domniemanego sprawcy (pozostającego w zмовie z właścicielem uszkodzonego pojazdu) w towarzystwie Y, Z, itd. Szkody te likwidowane są praktycznie zawsze na tzw. wycenę⁸.

3. Zatajenie informacji – zarówno w celu płacenia niższej składki, jak i możliwości zawarcia ubezpieczenia:

- najbardziej klasycznym przypadkiem oszustwa z tego zakresu jest tzw. „bezkolizyjne zajechanie drogi”. Oszustwo to polega na tym, że osoba nieposiadająca ubezpieczenia AC ma wypadek (np. uderzenie w drzewo). Z uwagi na

⁷ *Ibidem*, s. 10.

⁸ *Ibidem*, s. 24.

brak ubezpieczenia AC nie może liczyć na odszkodowanie. Szuka więc osoby (najczęściej w kręgu znajomych, rodziny), która posiada samochód i stosowne ubezpieczenie OC, a która zgodziłaby się złożyć fałszywe oświadczenie, że w wyniku swojej nierozważnej jazdy zjechała mu drogę, co doprowadziło do wypadku;

- pewną odmianą tego oszustwa jest dochodzenie roszczeń z ubezpieczenia OC rolników z uwagi na wtargnięcie na drogę, np. krowy, konia czy psa. Sama metodologia jest taka sama;

- nieco inny charakter mają oszustwa, w przypadku których faktycznie doszło do kolizji. W wyniku zdarzenia uszkodzone zostały pojazdy, w tym pojazd sprawcy zdarzenia o znacznej wartości, który nie został ubezpieczony jednak w zakresie AC oraz drugiego uczestnika zdarzenia o niedużej realnej wartości. W takim przypadku odszkodowanie otrzymałby tylko jeden uczestnik zdarzenia (z OC sprawcy). Z uwagi jednak na znaczne potencjalne koszty naprawy, sprawca zdarzenia nakłania (najczęściej finansowo) drugiego z uczestników zdarzenia do wzięcia winy na siebie⁹;

- zatajenie faktu niedostatecznego zabezpieczenia majątku w celu płacenia niższej składki ubezpieczeniowej. Gdyby agent wiedział o braku dodatkowego zabezpieczenia, np. alarm, zamek antywłamaniowy, to ryzyko związane np. z włamaniem się do mieszkania byłoby większe i ubezpieczający musiałby płacić większą składkę;

- zawierania fałszywych umów o współpracy (leasingu, sprzedaży itp.);
- fałszowanie danych dotyczących kondycji finansowej dłużnika, np. poprzez zatajenie istniejących zobowiązań;
- fałszowanie dokumentacji dotyczącej przyjmowanych przez zakład zabezpieczeń;
- sprzedaż majątku stanowiącego zabezpieczenie.

4. Przekształcenie nieubezpieczonej szkody w roszczenie ubezpieczeniowe – np. zawarcie umowy ubezpieczenia już po zaistnieniu szkody:

- zawarcie ubezpieczenia po wystąpieniu zdarzenia drogowego, kradzieży itd. Oszustwo to wymaga współdziałania z pracownikami firm ubezpieczeniowych lub agentami. Po zajściu zdarzenia ubezpieczeniowego osoba przypomina sobie, że nie miała ubezpieczenia AC, zgłasza się do pośrednika ubezpieczeniowego, który wystawi polisę z datą sprzed wypadku. Antydatowanie polis może być również związane z kradzieżą nieubezpieczonych pojazdów¹⁰. Jeszcze kilka lat temu łatwo było znaleźć agenta, który wystawił polisę z datą wsteczną. Wprowadzenie komputerowej rejestracji polis i zwiększenie częstotliwości

⁹ S. Stypułkowski, *Przestępczość ubezpieczeniowa – skala zjawiska. Metody stosowane przez zakłady ubezpieczeń w celu jego ograniczenia*, materiały konferencyjne III Ogólnopolskiej Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin 2000.

¹⁰ *Ibidem*, s. 22.

rozliczania agentów utrudniły ten proceder. Także przypadki nagłego ubezpieczenia mieszkania tuż przed szkodą, a po pięcioletniej przerwie są bardzo dokładnie analizowane;

- opłacenie raty składki po zajściu zdarzenia ubezpieczeniowego;
- zmiany dat zaistnienia szkody.

5. Falszywe szkody – zgłaszanie roszczeń w związku ze szkodą, która w ogóle nie zaistniała:

• najczęściej pojazdy „sprzedawane” są pośrednikom, którzy w większości przypadków wywożą je za granicę kraju. Nie jest już jednak regułą wywożenie tych pojazdów do krajów byłego ZSRR, choć oczywiście kierunek ten dominuje. Istnieją różne sposoby w tym zakresie:

- po ubezpieczeniu pojazdu w zakresie AC, lub nierzadko na kilka dni przed wygaśnięciem polisy, przekazuje się pojazd wraz z kluczami i dokumentami pośrednikowi. Wyjeżdża on legalnie pojazdem za granicę, gdzie zostawia pojazd wraz z 1 kompletem oryginalnych kluczyków. Następnie wraca do kraju i oddaje dowód rejestracyjny dotychczasowemu właścicielowi, który następnie zgłasza kradzież pojazdu;
- przed zamierzoną „transakcją” zgłasza się zaginięcie dowodu rejestracyjnego pojazdu. Po otrzymaniu wtórnika przekazuje się oryginał dowodu wraz z kluczami (1 kompletem oryginalnych lub podróbkami) pośrednikowi, który następnie wywozi pojazd za granicę, a pojazd zgłaszany jest jako kradziony.

6. Umyślne spowodowanie szkody – przez samego ubezpieczonego, często przy wykorzystaniu osób trzecich:

- celowe podpalenie mienia, upozorowanie naturalnego pożaru. W przypadku gospodarstw rolnych, gdzie rośnie tendencja do ich powiększania, a w cenie jest sama ziemia bez budynków, coraz więcej gospodarstw będzie płonęło;
- świadome zniszczenie przedmiotu ubezpieczenia w celu wyłudzenia odszkodowania wobec braku możliwości zbycia zapasów, przedsiębiorcom coraz trudniej jest sprzedać swoje towary. Dlatego też więcej będzie podpałów czy też sfingowanych kradzieży lub napadów;
- spalenie towaru, włamanie do mieszkania wykonane przez samego właściciela lub na jego zlecenie.

7. Przestępstwa dokonane podczas likwidacji szkód – zawyżanie wartości uszkodzonego bądź skradzionego mienia przy zgłaszaniu szkody:

- w tym zakresie występuje cała gama nadużyć, które popełniane są zarówno przez właścicieli pojazdów, likwidatorów, jak i pracowników warsztatów naprawczych. Najczęściej występujące z nich to:
 - „dorabianie uszkodzeń” przez właścicieli pojazdów;
 - przedstawianie sfalszowanych rachunków za części;
 - dopisywanie przez likwidatorów do protokołów szkody elementów nie-uszkodzonych lub uszkodzonych w innych okolicznościach;

- zawyżanie kosztorysów naprawy;
- zgłaszanie przy okazji autentycznej kolizji roszczeń z tytułu fikcyjnych uszkodzeń ciała;
- przedstawianie do oględzin uszkodzonych części, w rzeczywistości nie pochodzących z danego pojazdu;
- zawyżanie kosztorysów remontowych o pozycje związane z modernizacją. Od rzeczoznawcy zależy, czy uzna, że zalany parkiet trzeba wymienić czy tylko wycyklinować. Różnice w rozmiarach szkody mogą się wahać od kilku do kilkunastu procent;
- zwiększenie szkody przez ubezpieczonych lub likwidatora dokonującego oględzin;
- manipulowanie i fałszowanie dokumentacji celem wykazania zawyżonych strat, np. przedstawienie fikcyjnych rachunków czy też przedstawienie zawyżonych nierzetelnych rachunków zakupu mienia. Co bardziej wyrafinowani oszuści przedstawiają fałszywe faktury zawyżając liczbę, jakość, a wreszcie wartość towaru. Czasem okazuje się, że towary zgłoszone jako skradzione, fizycznie nie zmieściłyby się nawet do magazynu;
- podawanie fałszywych danych co do okoliczności lub uczestników zdarzenia;
- zniszczenie dokumentacji księgowej podczas powodzi, pożaru itp. Celem ukrycia stanu faktycznego i uwiarygodnienia „poniesionych strat”.

8. Oszukiwanie firmy ubezpieczeniowej przez kogoś innego – zgłoszenie roszczenia wobec towarzystwa ubezpieczeniowego przez drugą osobę, np. w ubezpieczeniach OC posiadaczy pojazdów.

5. ROLA UBEZPIECZENIOWEGO FUNDUSZU GWARANCYJNEGO W WERYFIKACJI SZKÓD I PRZECIWDZIAŁANIU PRZESTĘPCZOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ

Ze względu na rodzaj szkody i osobę sprawcy, szkody weryfikowane w Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym można podzielić na trzy grupy:

- 1) szkody rzeczowe i na osobie spowodowane przez sprawców nieubezpieczonych,
- 2) szkody na osobie spowodowane przez sprawców niezidentyfikowanych,
- 3) szkody rzeczowe i na osobie spowodowane przez sprawców ubezpieczonych w upadłych zakładach ubezpieczeń¹¹;

¹¹ H. Oleszczuk, *Likwidacja szkód z obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w praktyce Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego*, materiały konferencyjne IV Ogólnopolskiej Konferencji „Przestępczość ubezpieczeniowa”, Szczecin 2001, s. 90.

Ad 1) Sprawcy nieubezpieczeni z natury nie biorą na siebie odpowiedzialności za kolizję. Nikt nie działa wbrew swoim interesom. Fundusz likwiduje wyłącznie szkody, które rzeczywiście powstały z winy wskazanego sprawcy. Tak prosty mechanizm, jak obciążenie sprawcy skutkami jego działania (roszczenie regresowe, opłata karna), automatycznie eliminuje przypadki szkód sfingowanych.

Ad 2) W przypadku niezidentyfikowanych sprawców szkód na osobie skala tych zjawisk jest na razie niezbyt wielka. W wypadkach giną piesi i rowerzyści poruszający się po drogach nocą bez dobrego oświetlenia lub w stanie upojenia alkoholowego. Kierowcy często nie zauważają osób potrąconych bądź szybko oddalają się z miejsca zdarzenia. Wszystkie koszty leczenia i rehabilitacji, koszty pogrzebów osób poszkodowanych ponosi UFG. Można spotkać się z pomysłowością kierowców, którzy powodują wypadki z konsekwencjami dla swojego życia lub zdrowia wskutek braku umiejętności, lekkomyślności, nieostrożności czy też brawury. Aby dostać odszkodowanie wymyślają historię o nieznanym samochodzie, nieznannej marki i koloru, który nagle zjechał na przeciwną stronę drogi i zmusił kierowcę do zjechania na pobocze, do rowu, na drzewo lub na słup. Inny przykład to poszkodowany, który uległ wypadkowi podczas pracy w gospodarstwie, odniósł obrażenia w bójce, w stanie upojenia alkoholowego upadł jadąc rowerem itp., a podaje, że został na drodze potrącony przez samochód, który następnie oddalił się z miejsca zdarzenia. Są to szkody bardzo trudne do zweryfikowania. Najczęściej brak świadków lub występują świadkowie „podstawieni”, brak śladów materialnych zdarzenia, a postanowienie prokuratorskie jest umarzane z powodu niewykrycia sprawcy.

Ad 3) Szkody spowodowane przez sprawców ubezpieczonych w upadłych zakładach ubezpieczeń są likwidowane pobieżnie, mało wnikliwie, a co gorsza są przyjmowane zobowiązania w postaci decyzji i zawieranych ugód, mające wszelkie cechy współdziałania przestępczego poszkodowanego z likwidatorem. Charakterystycznym zjawiskiem jest masowe rozprężenie, brak dyscypliny, kontroli wewnętrznej i odpowiedzialności za dokonane ustalenia wśród służb likwidacyjnych zakładu ubezpieczeń w ostatnich miesiącach przed ogłoszeniem upadłości¹².

6. ZAKOŃCZENIE

Ubezpieczenia są zjawiskiem bardzo interesującym, ale i bardzo złożonym. Podstawowym celem jest zapewnienie ludziom poczucia bezpieczeństwa, aby nie obawiali się niespodziewanego zalania mieszkania czy też kradzieży pojazdu. Mając świadomość, że nasze mienie jest ubezpieczone, możemy spać

¹² *Ibidem*, s. 91–92.

spokojnie. Niestety nie wszyscy są zdania, że firma ubezpieczeniowa chroni ich dobra. Część osób uważa, że towarzystwa ich wyzyskują, podnosząc wysokość składek ubezpieczeniowych, np. w obowiązkowym ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych. Dlatego też klient, aby nie był stratny, postanawia oszukać firmę ubezpieczeniową. Przecież zakłady ubezpieczeń to potężne firmy, które nie tracą wiele, gdy wypłacą nienależne odszkodowanie. Jeżeli jednak coraz więcej ludzi zacznie tak myśleć, to firmy zaczną borykać się z ogromnymi problemami. Oszustwa ubezpieczeniowe uderzają przede wszystkim w uczciwego klienta, który regularnie opłaca składki. Im więcej oszustw, tym więcej nienależnych wypłat pieniędzy. Za tym idzie duży odpływ gotówki i aby to zrekompensować, firmy ubezpieczeniowe podnoszą stawki składek ubezpieczeniowych. To może wywołać niechęć i niezadowolenie wśród społeczeństwa. Wiele osób czuje się pokrzywdzonych, płacąc tak wiele pieniędzy. Chcą oni wyrównać pozycję między sobą a bogatym zakładem ubezpieczeń.

Pomysłowość oszustów wydaje się nieograniczona. Największe pole możliwości dają ubezpieczenia komunikacyjne, chociaż oszustw nie brakuje również w ubezpieczeniach majątkowych lub życiowych. Osoba jadąca ze zbyt dużą prędkością lub po pijanemu, dopiero w chwili, gdy coś się stanie, zaczyna myśleć realnie. Przypomina sobie np., że nie miała ubezpieczenia OC i wtedy zgłasza się do agenta ubezpieczeniowego, który za odpowiednią opłatą (z reguły jest to podział odszkodowania) zgodzi się wystawić polisę ubezpieczeniową z datą sprzed wypadku.

Oszustwa ubezpieczeniowe pojawiły się wraz z powstaniem zakładów ubezpieczeń. I dopóki zakłady ubezpieczeń będą wypłacać odszkodowania, dopóty też będą występowały oszustwa ubezpieczeniowe. Od firm zależy, czy pozwolą na tego rodzaju wyłudzenia czy też podejmą poważną walkę z przestępczością ubezpieczeniową, popartą konkretnymi dowodami. Przede wszystkim zakłady powinny przestać rywalizować ze sobą i zacząć wspólnie działać. Samotna walka z oszustwami nie jest skuteczna, gdyż „wyłudzacze” bardzo szybko przemieszczają się z jednego zakładu do drugiego. Zdarza się, że potrafią wyłudzić odszkodowanie z kilku towarzystw za jedną i tę samą szkodę. A czasem może dojść nawet do sytuacji, gdy za jedno zdarzenie oszust dostanie dwa razy odszkodowanie. Firmy powinny informować się nawzajem o nowych metodach i technikach oszustw, dzielić się wiedzą, jak z nimi walczyć, organizować szkolenia i konferencje. Jednym z takich spotkań jest coroczna konferencja na temat przestępczości ubezpieczeniowej, która odbywa się od 1998 r. w Szczecinie.

Powinien być jednolity, centralny bank danych, w którym można by było znaleźć informacje na temat:

- klienta i zawartych umów,
- szkód, jakie klient miał w ciągu posiadania danego ubezpieczenia,
- zakładów ubezpieczeń, w których osoba się ubezpieczała.

To tylko niektóre z niezbędnych informacji. Jednak aby taka baza danych mogła powstać, potrzebne są zmiany legislacyjne umożliwiające przekazywanie danych pomiędzy różnymi organami, takimi jak: policja, straż graniczna, prokuratura itp. To by pomogło i ułatwiło wychwytywanie oszustów ubezpieczeniowych.

Również ważną sprawą jest walka z przestępczością wewnątrz zakładów ubezpieczeń, gdzie mamy do czynienia z nieuczciwymi pracownikami, jak: agenci, likwidatorzy, brokerzy, rzeczoznawcy. Wielu przestępstw nie byłoby bez ich pomocy. Agent może zmienić datę zawarcia ubezpieczenia, likwidator może stwierdzić, że naprawić w samochodzie trzeba rzeczy, które wcale takiej naprawy nie wymagają, a rzeczoznawca może wycenić wartość ubezpieczonego mienia na o wiele większą wartość niż w rzeczywistości. W przypadku wykrycia współpracy pracownika zakładu ubezpieczeń z oszustwami powinny być stosowane poważne sankcje.

Przestępstwa ubezpieczeniowe są problemem bardzo poważnym, spotkać się z nimi można w każdym kraju i należy zrobić jak najwięcej, aby ten proceder zatrzymać.

Ewa Otocka

**DEFRAUDATION INSURANCE IN POLAND.
FORMS OF OBTAINING MONEYS ILLEGAL PRETENCES**

The problem of insurance crimes has existed since the birth of insurance companies. At present it is a serious problem that the insurance companies are fighting. The ingenuity of the insurance frauds seems to be unlimited and new methods of swindling compensation are appearing again and again. The size of this occurrence is constantly increasing which is a result of the existence of organised crime groups, which often comprise of insurance agents, loss handlers, technical experts and police officers. Therefore battling this problem by taking action which aims to restrain, and eventually stop this occurrence is very important.